

Múzeumok Éjszakája A város körül

Locsolás
Szent Ivánkor

Csordás Lajos

Még délután egy 1903-as, kézi hajtású szivattyúköcsival kezdődött a múzeuméji mulatság Kőbányán, a Martinovics téri Tűzoltómúzeumban. Egy nagy fémkádból vagy két köbméter vizet locsoltak szét a kölykök az udvaron a kék-fehér csíkos egyenruhába, s fekete bőrsisakba öltözött tűzoltó hagyományörzők víg pumpálása mellett. A jókedv már odáig hágott, hogy az inkognitóban fényképezgető tudósító bácsit is célba vették, de szerencsére épp kifogyott a vízkészlet.

Tulajdonképpen az aquincumi vízorgona rekonstrukcióját szeretjük volna hallani, hogyan szól. Megkértük a tűzoltózenekar egyik tagját, mutassa meg, és ő készségesen segített. Az orgona két oldalán a köpülőhöz hasonlatos vízpumpák segítségével fújta a szerkezetet a leget a sípokhoz. No de a hang, amit annyira vártunk, hogy megszólaljon a múltnak távolából: az bizony nem orgonabugás volt, inkább csak pásztorcip. De ha már eljöttünk Kőbányára, bejártuk a múzeumot, s meghökkentőbbnél meghökkentőbb szerkezetekkel ismerkedtünk meg: az ókorban hasz-

nált sypho nevű bőrtömlőtől (biztosan ebből jön a szifon szó), a gerundiumnak csúfolt debreceni tűzoltó bunkósbotig, de a legjobban a Mártony-féle, méteres ormányú légzőkészülék tetszett, amely egészen olyan volt, mint egy Snoopy-álarc.

A Hársfa utcai filatéliai gyűjteményben nem jutottunk tovább a lépcsőháznál. Mert már itt megtaláltuk, amiért jöttünk. *Czegledi Gábor* rézmetsző régi dúcokról szebbnél szebb képeket nyomtatott. Legfőképpen *Nagy Zoltánnak*, a „dózsás” papír 20 forintos metszőjének lemezeiből Budapest-látképeket, Parlamentet és hasonlókat. Nagy Zoltán hagyatékából körülbelül 300 lemez van letétben a Bélyegmúzeumban, tudtuk meg, sőt maga a présgép is, amelyen a nyomatok készültek, még az övé volt. Az este 7 után már szép számmal szállingózó érdeklődők némelyikének mindjárt eszébe ötlött, hogy a „deákos” papír 20-as (a 20 ezer forint) nyomódúca nincs-e esetleg kéznél, mert akkor igazán érdekelné őket ez a XV. századi, szép technika. De nem volt.

Mi rohantunk tovább Aquincumba, ahol a romvárosban valóban múzeuméji hangulat volt. Füstölés, fáklák, tömeg. Többek közt a Gemi-

Az aquincumi romvárosban valóban múzeuméji volt a hangulat FOTÓ: MÓRICZ SIMON

na hagyományörző légio tagjai hozták testközelbe a római kort. Fel lehetett próbálni 22 kilós páncélinget, magunkra öltetni a parancsnok fejdíszként viselt farkasgerezsnáját, marokra fogni az egyenes római kardot, ismerkedni az antik hadiszerszámokkal. Este kilenc után beüzemelték a múzeum új 3D-s játékát, a Habitust is. Ezzel az interaktív játékkal végig-

próbálhatjuk a római divatot, méretre szabva, virtuálisan. De legtöbben mégis a bűbájosságokra voltak kíváncsiak: húsz-harminc méteres sor varakozott például a kelta jósnőre, aki egy nádkunyhóban jövendölt. Egy másik sátor alatt serkentő italokat és szereket főztek, de ebbe nem ártottuk bele magunkat, valószínűleg úgysem fértünk volna be a sátor alá. Inkább

csatlakoztunk *Németh György* ókor-tudós százfős hallgatóságához, aki a régészeti leletekből kiolvasható ókori házi használatú varázslatokról, átokmódszerekről beszélt. A legtöbb ilyen varázslás a szerelemmel és a kocsiver-sennel volt kapcsolatos, de működött a dolog bírósági ügyekben és karrier-egyengetés tekintetében is. Hiába no, praktikus nép volt a római.

Múzeumok Éjszakája

Inkább
a víziló

Csider István Zoltán

– Minden évben elhozzuk a sráco-kat, imádják – mondja *Péter*, a harmincas mérnök a Magyar Természet-tudományi Múzeum Lovardájában. – Már amióta érdemes – teszi hozzá, hiszen, mint kiderül, a csemeték hat-, illetve nyolcévesek. És már amíg tehetik – fűzi hozzá a tudósító, hiszen a Ludovika téri múzeumot elköltöztetné, sőt nagyon úgy fest: el is költözteti a kormányzat. Péter lakonikusan az „agyhalál” kifejezéssel és egy legyintéssel kommentálja a kiegészítésemet. Nem érti, a legfelsőbb szintű indoklás ellenére sem, hogy mi szükség van az egyik legjobb magyar múzeum kiakolbóltására, ráadásul, mint az intézményvezetőtől korábban olvasni lehetett, csak az össze-

cigölés legalább egy egész évet venne igénybe.

Mindenesetre a hatéves kisrácot a kultúr- és egyéb politikai blódlíknél szerencsére jobban érdeklí, hogy a számára a kordon mögött még éppen elérhető távolságban álldogáló, nyitott szájú nilusi víziló agyaráit megérinthesse, vagy hogy a közönséges ózantillóval kössön barátságot. *Halász Iván* vadászati kiállításának „tárgyai” már nem sokáig láthatók, a kiállítás, ahogy olvassuk, elvileg már be is zárt volna, a kis hosszabbítás nyilván a Múzeumok Nyári Éjszakájának szól. A másik, a nyolcéves kislány viszont az indonéz viseletbe öltözött kis és nagybacska hölgyek ruhakölteményeit csodálja tátott szájjal, és beszéddbe is elegyedek egyikükkel, aki, és ezen a tudósító kicsit azért meglepődik, kiválóan beszél magyarul. Ahogy többen is a népes társaságból. A most nyíló indonéz tematikájú kiállításnak az esztére szóló kísérőprogramjai között találunk gamelánkoncertet, performance-t, teaházat, vetítést is. És a kiállítás sem olyan egyszerű. Egyfelől ott vannak ugye a népművésze-

ti tárgyak, helyi művészek munkái, és ott van *Kovács P. Attila* nagyszerű fotókiállítása, másfelől viszont magyar művészek indonéz hatásra készült művei is, például *ef Zámbo István*, *Dezséry Dorottya*, *Persányi Nándor*, *Szűk Norbert*, *Oszter Alexandra* vagy *Mihályi Gábor* alkotásai. Ezek azért inkább a felnőtteknek érdekesek talán – a gyerekszívaj most is, ahogy általában a Természet-tudományiban, különösen a múzeumünnepeken, az állatok körül összpontosul.

Reszket a hold a tó vizén – dűnyögi, füttyüli *Beck Zoli*, a 30Y énekes a Petőfi Irodalmi Múzeumban. Hogyan öltözködtek az elmúlt évtizedek magyar archetípusai? Ez derül ki a Retrotexstus című irodalmi divatbemutató alatt, Beck zenei moderálásával az emeleti, egybenyitott termekben. Az van, hogy kortárs magyar írókat kértek fel a szervezők, írának szövegeket a tipikus viseletekre. Micisapkára, munkásruhára, műszálás zakóra miegyébre. Az Új Színház stúdiósai mutatják be például a deklasszált úrinő és a sztáhanovista élmunkás viseletét, *Péter-*

fy Gergely prózai ruha- és jellemrajzát *Galambos Péter* olvassa mikrofonba, ahogy a többiekét is. De jön a népszerű bemondónő, Valika, meg a házmestere, utóbbi mutatja be az előbbi *Parti Nagy Lajos* kiváló korfestő monológjával. Jön a tészelnők-helyettes is, meg kultúros kisasszony, Emőke, őket, egy zárszám-adáskor kibontakozó románcuk történetét *Háy János* írta meg. *Tóth*

Krisztina a gazdag butikosnőt és a hobbikert-tulajdonost választotta, *Vörös István* a szépségkirálynőt és a vendéglátós gebinest.

Azért az kár, hogy a kétezres évek nem estek bele a szórásba. Lettek volna ötleteink mondjuk a Természet-tudományit elköltöztetni akaró politikus ruhájának, de főleg jellemének ecsetelésére. Igaz, minket nem kérdezett senki.

Wayangjáték
a Tabánban

Árnyjáték színpadává változott éjjelre a Semmelweis Orvostörténeli Múzeum kertje. Korábban Indonéziában tanult magyar fiatalok egy ősi jávai mesét dolgoztak át wayangelőadásá, amelyben hagyományosan a Mahábhárat és a Rámájana eposzok jeleneteit játsszák el Délkelet-Ázsiában. Előadójuk a gamelánzenekaron és az énekeseken kívül a dalang: a bábos, aki nemcsak mesél, hanem mozgatja is a banánfatörzsbe szúrva várakozó, szarunyelű bábokat. A

wayang kulithoz, az ősi jávai árnyjátékhoz a figurák bivalyéből készültek – a budapesti előadás szereplőit két kivétellel a bábos Dus Polett gyűjteményéből valók. A történet pedig Az Esőkirály és a szépséges jázminvirág meséje volt, amelyet a repkényel befuttatott kertben nem hagyományos wayangszínpadon, hanem egy fehér lepellel bevont, belülről megvilágított sátor szerűségben játszották el Dus Polett. Miközben az építmény tetején ülő Bern Atom Santi mesélt, az árnyjáték előterében el is táncolták az eső, a szél, a holló, a cselszövés és a szerelem szimbólumait. (D. V. G.)

Eltűnő nyelvek

A magánszféra veszélye

A hanti
papíron
még él

Ötvös Zoltán

Mitől kicsi vagy nagy egy nyelv? – tette fel a kérdést *Bakró-Nagy Marianne*, az MTA Nyelvtudományi Intézetének munkatársa az Akadémián tartott előadásában. Amit most tudunk: a beszélt nyelvek hat százalékát (395 nyelvről van szó) értik legalább egymillióan a világon. A másik megközelítés: a beszélt nyelvek 94 százalékát (6200 nyelv tartozhat

ide) a világ népességének mindössze hat százaléka bírja. A legtöbben a kínait és annak változatait értik: ezt a nyelvet 31 országban összesen 1,213 milliárd ember használja. A második legnépszerűbb nyelv a spanyol, amelyet 44 ország 329 millió polgára alkalmaz. Az angol csupán a dobogó alsó fokára került fel a maga 328 millió alkalmazójával 112 országban. A következő nagygúy az arab: 57 ország 221 millió lakosa érteti meg magát ezen a nyelven. A magyart 14 országban beszélnek összesen 12-14 millióan, ami a nyelvi világranglistán a hetvenharmadik helyet éri. Ez a lista folyamatosan rövidül: 1950 óta a nyelvek négy százaléka tűnt el.

Mi lesz egy nyelv sorsa? Például kihalt, ami kétféleképpen fordulhat elő. Utódot hagy hátra, mint az ógörög a modern görögöt vagy a latin a spanyolt, a franciát és persze az olaszt. A másik az utód nélküli felszívódás – erre példa a gót, a gall, a vandál és számos másik nyelv esete. *Bakró-Nagy Marianne* szerint a világon jelenleg hat-hétezer nyelvet beszélnek

– ezek a hangzó nyelvek –, és ugyanennyi nyelven mutogatnak a siketnémák. Jelenleg az utód nélküli kihaltak korát éljük: állítólag minden második héten lemondhatunk egy újabb nyelvről. Kell-e emiatt siránkozni? A nyelvész szerint a nyelvek változásának természetes módja a megszűnés. Nem célszerű, ha egy nyelvész ehhez a tényhez érzelmi úton közelít. Az egyetlen helyes stratégia, ha a szakemberek leírják, dokumentálják a veszélyeztetett nyelveket. Minden egyes kihalt közlési forma ugyanis pótolha-

40

EZER

HANTINAK, illetve manysinak a kilenc évvel ezelőtti oroszországi népszámláláson nyelvenezzen vallották magukat, de mindössze harmaduk beszélte – valamilyen szinten – a két nyelv valamelyikét.

– ez a hangzó nyelvek –, és ugyanennyi nyelven mutogatnak a siketnémák. Jelenleg az utód nélküli kihaltak korát éljük: állítólag minden második héten lemondhatunk egy újabb nyelvről. Kell-e emiatt siránkozni? A nyelvész szerint a nyelvek változásának természetes módja a megszűnés. Nem célszerű, ha egy nyelvész ehhez a tényhez érzelmi úton közelít. Az egyetlen helyes stratégia, ha a szakemberek leírják, dokumentálják a veszélyeztetett nyelveket. Minden egyes kihalt közlési forma ugyanis pótolha-

– ez a hangzó nyelvek –, és ugyanennyi nyelven mutogatnak a siketnémák. Jelenleg az utód nélküli kihaltak korát éljük: állítólag minden második héten lemondhatunk egy újabb nyelvről. Kell-e emiatt siránkozni? A nyelvész szerint a nyelvek változásának természetes módja a megszűnés. Nem célszerű, ha egy nyelvész ehhez a tényhez érzelmi úton közelít. Az egyetlen helyes stratégia, ha a szakemberek leírják, dokumentálják a veszélyeztetett nyelveket. Minden egyes kihalt közlési forma ugyanis pótolha-

– ez a hangzó nyelvek –, és ugyanennyi nyelven mutogatnak a siketnémák. Jelenleg az utód nélküli kihaltak korát éljük: állítólag minden második héten lemondhatunk egy újabb nyelvről. Kell-e emiatt siránkozni? A nyelvész szerint a nyelvek változásának természetes módja a megszűnés. Nem célszerű, ha egy nyelvész ehhez a tényhez érzelmi úton közelít. Az egyetlen helyes stratégia, ha a szakemberek leírják, dokumentálják a veszélyeztetett nyelveket. Minden egyes kihalt közlési forma ugyanis pótolha-

Harmaduk beszélte a két nyelv valamelyikét, de arról nincs felmérés, hogy milyen szintű ez a tudás. Túlnyomóan orosz-hanti/manysi két nyelvűek, ám ez a kétnyelvűség nem kiegyensúlyozott, azaz általában az orosz a domináns nyelv. A kétnyelvűségnek nem kedveznek azok a tendenciák, amelyek Oroszországot ismét egy centralizált, a kisebbségeknek aligha kedvező nemzetállami modell felé terelik. Hivatalos álláspont szerint a hantik és a manysik mindenütt használhatják a nyelvüket, a gyakorlatban alig valahol. Hentente alig egy-két órát kapnak a rádiókban és a tévékben, a lapok ténylegnyi felületen adnak teret e két nyelven közölt cikkeknek. Az oktatás nyelve az orosz, a két obi-ugor nyelvet úgy tanítják, mint a matematikát vagy a kémiát.

Mi lesz, mi lehet e két nyelv sorsa? Megmaradnak vagy eltűnnek? *Bakró-Nagy Marianne* nem mond se igent, se nemet. Nem is kell mondania: véleménye kiderül a tendenciák ismertetéséből.